

คุณูปการ สู่ความศรัทธา “เล่าเอี้ยะกัง” เทพเจ้าเมืองสาย¹

โดย: ธีรพงศ์ แซ่โค้ว

สาระสังเขป

ที่ผู้อ่านเอ๋ย คุณงามความดี การเสียสละชีวิต เพื่อช่วยเหลือประชากรเมืองจวนจิว ให้พ้นวิกฤตจากการลกดประชากร จากสถานการณ์ความแห้งแล้งและภัยสงคราม การเสียสละชีวิตอย่างหาญกล้า เป็นที่รำลึกศรัทธาและเลื่อมใส ฮ้องได้ ทราบในคุณงามความดี จึงพระราชทานแต่งตั้งให้เป็น “เทพผู้ตรวจตราแทนฟ้า” ความศรัทธาซาบซึ้งในใจลูกหลาน ชาวจีนโพ้นทะเลสู่การเป็นเทพเจ้าผู้คุ้มครองชาวจีนเมืองสายบุรี ซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญในแหลมมลายูที่นับถือมาหลาย ทศวรรษ การสืบสานเรื่องเล่า ความศรัทธา และการประกอบพิธีกรรมที่สะท้อนความเชื่อ ความกตัญญู การสร้าง ความสามัคคีในชาติพันธุ์รวมถึงเป็นที่พึ่งพิงทางใจ

ประวัติความเป็นมาศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง

ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง หรือศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกัง ตลาดสายบุรี ที่ชาวเมืองสายบุรีเรียกกันอย่างติดปาก นั้นสันนิษฐานว่า การเรียกชื่อศาลเจ้าว่า เล่าเอี้ยะกัง เกิดจากการเรียกเทพเจ้าที่นับถือในบทบาทของนาย กับป่าวรับใช้ จนติดปากเป็นการแสดงความใกล้ชิดผูกพัน ทำให้คนรุ่นหลังคิดว่า เล่าเอี้ยะกัง คือชื่อศาลเจ้า หากแปลตามคำจีนแล้ว เล่าเอี้ยะกัง แปลว่า “นายท่าน” ดังนั้นการเรียกชื่อของศาลเจ้าตามบรรพชน หรือหลักฐานตามตัวอักษรเราจะเรียกกันว่า ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียงนั้น เป็นสถานที่ชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนร่วมกันสร้าง เพราะศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของ เทพเจ้าผู้ตรวจตราแทนฟ้า ที่ผู้อ่องเอี้ย ได้มีการไปอัญเชิญกระถางรูป และไฟจาก เมืองจวนจิ๋ว ประเทศจีน ในรัชศกไต้กวง ปีนักษัตรมังกรทองตรงกับพุทธศักราช 2363 และได้ตั้งชื่อว่า จ่ายเฮงเกียง ชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนจึงให้ความเคารพมาตั้งแต่อดีต จวบจนถึงปัจจุบัน เป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณทั้งยังเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมตามลัทธิความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่ย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ในเมืองสายบุรีและจังหวัดข้างเคียง ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง นอกจากจะเป็นจุดศูนย์รวมความเชื่อความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีนแล้ว ยังเป็นสถานที่สำคัญที่ได้รับพระราชทานกระถางรูปพระปรมาริไธยย่อ จปร กระถางรูปพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งพระราชทานให้ในงานออกพระเมรุมาศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เพื่อให้ได้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระปิยะมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยทั้ง 2 รัชกาลที่เคยเสด็จมาเยี่ยมเยือนศาลเจ้าแห่งนี้ในอดีต

ประวัติของเทพประธานศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง

ที่ผู้อ่องเอี้ย พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ามีตัวตนจริง ท่านแช่ตี้ มีชื่อว่า “เหยียน” หรือ “ห้องซุน” มีฉายาว่า “เตี้ยกเสียง” ท่านเป็นคนพื้นเพมาจากหนานจิง และเกิดในสมัยราชวงศ์หมิง รัชศกวานลี่ ที่สาม (ค.ศ. 1575) เดือน 6 วันที่ 18 ตามปฏิทินจันทรคติจีน มีตำแหน่งบู๊จิ้นซือ และเป็นคนแรกที่ได้ตำแหน่ง บู๊นเตี้ยกู่กลาง บู๊เตี้ยจิ้นซือพร้อมกันที่เหยียน เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ มีความสามารถในด้านการปกครองและมีจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นห่วงประชาชนอยู่เสมอและชอบช่วยเหลือผู้ยากไร้ ต่อมาที่เหยียนได้รับราชองค์การแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่าการเมืองเจียงจิ๋ว ขณะที่เดินทางไปรับตำแหน่งระหว่างทางได้พบคนสองกำลังคุยกันเรื่องของการลดจำนวนประชากรลงด้วยโรคระบาดในถิ่นนี้ เพราะบ้านเมืองแห้งแล้ง ประกอบกับการเกิดสงคราม ท่านจึงคิดว่า เมื่อข้าเข้ารับตำแหน่งผู้ว่าการแล้ว ชาวเมืองเจียงจิ๋วจะต้องทนทุกข์ทรมานจากโรคระบาดหาได้ไม่ จึงคิดว่าถ้าตนเองกินยานั้นด้วยตัวเอง มันจะส่งผลที่ดีกว่าการจะแลกกับชีวิตประชากรหลายพันคนในเมืองเจียงจิ๋ว ดังนั้นท่านจึงขอดูยานั้น แล้วนำไปปาก ผลของฤทธิ์ยา ทำให้ผิวกายของท่านดำสนิทดวงตาปูนโปนออกมาในตาแดงกล้าและสิ้นใจตายทันที เมื่อเห็นการกระทำของท่าน ผู้นำยาพิษจึงได้มีความรู้สึกถึงความเสียสละของตีเหยียน จึงนำเรื่องราวความเสียสละของท่านไปเล่าให้ชาวเมืองฟัง ชาวเมืองต่างพากันเลื่อมใสศรัทธา จึงทำการสร้างศาลเจ้าให้ท่าน เมื่อเรื่องความเสียสละของตีเหยียนถึงฮองเต้ ฮองเต้มีความประทับใจและยกย่องคุณงามความดีที่ท่านได้ยอมเสียสละชีวิตของตน จึงได้พระราชทานแต่งตั้งตำแหน่งให้เป็นเทพผู้ตรวจตราแทนฟ้า ไต้เทียนลุนซิว 代天巡狩 และแต่งตั้งให้ท่านเป็นเทพเจ้าของเมืองนั้นทันที เนื่องจากพระคุณอันยิ่งใหญ่ของท่าน จึงได้รับการสถาปนามา

ให้เป็น “จ๋องสุนอ่อง” 總巡王 ผู้ตรวจการใหญ่ จากนั้นยังได้รับพระบัญชาเป็น “จ๋องเจ้” 總制 หัวหน้ากองการ และขนานนามเต็มของท่านที่ใช้เรียกจนปัจจุบันว่า “หยกจี๋เซี่ยห่องไต่เทียนสุนชี่วจ๋องเจ้จ๋องสุนอ่อง” 玉旨赦封代天巡狩總制總巡王 หัวหน้ากองการของผู้ตรวจการใหญ่แทนสวรรค์ ภายใต้พระราชโองการแต่งตั้งจากองค์เง็กเซียนฮ่องเต้ มีหน้าที่เป็นตัวแทนสวรรค์คอยตรวจตราพิทักษ์ปกป้องโลก ตรวจตราความดีความชั่วในโลกมนุษย์ควบคุมและกำจัดโรคระบาด ชำนาญการดูฤกษ์ดูที่แห่งโชค (ฮวงจุ้ย) รอบรู้เรื่องยา และการเดินเรือของฮ่องเต้ทั้งนี้ผู้คนยังยกย่องให้เป็นเทพแห่งยุทธศาสตร์ และยังมีอำนาจควบคุมสังการทหารทั้ง 3 กองทัพสวรรค์คือ 36 เทพสวรรค์หรือซาจัปลักเทียน กั๊ง 72 ภูตธรณีหรือซิดจัปยี้เต้ซั้ว และ 5 กองพลรักษามณฑลพิธีหรือหงอเอี้ยจ้องกุน รูปสักการะท่านส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นชายหน้าตาและร่างกายสีดำสนิทสวมชุดแม่ทัพกึ่งขุนนางดวงตาไปนโตคู่คั่นมีหนวดยาวมือซ้ายวางบนขามือขวาจับเข็มขัดนั่งบนบัลลังก์

ประวัติที่ตั้งศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง

ครั้งที่ 1 ตั้งอยู่ ณ ท่าคลอง บริเวณ หลังวัดเนติศาโลการาม หัวเมืองสายบุรี (ปีที่สร้างและย้ายไม่สามารถระบุได้) สาเหตุที่ย้ายเพราะเกิดอุทกภัย น้ำกัดเซาะตลิ่งทำให้ตัวศาลเจ้าจมน้ำจึงได้ย้ายองค์เทพเจ้าในศาลเจ้าไปตั้งชั่วคราวที่ สมาคมฮกเกี้ยนสายบุรี

ครั้งที่ 2 ตั้งอยู่ ณ สมาคมฮกเกี้ยนสายบุรี จังหวัดสายบุรี ต่อมาเมื่อปี 2499 โดยขุนอนุพันธ์ภูักดี (ตันฮกกุย หรือ นายหยาม ตันธนวัฒน์) ซึ่งดำรงตำแหน่งกรมการพิเศษจังหวัดสายบุรี ในขณะนั้นได้เป็นตัวแทนศาลเจ้า ติดต่อซื้อที่ดินจำนวน 1 ไร่ 51 ตารางวา จากนายประทีน ปี่ชวน ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2499

ครั้งที่ 3 ตั้งอยู่ ณ ถนนเทิดธรรม ตำบลตะลัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ตำแหน่งปัจจุบัน

ด้านพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง

ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียงมีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์สืบทอดมาอย่างยาวนานหลายอย่างเช่น การห้ามเกี้ยวปักดิน การห้ามเกี้ยวเทพออกหายา การทรงเจ้า การลุยทะเล และห้ามเจ้าลุยไฟ

- การห้ามเกี้ยวปักดิน หากกล่าวถึงการปักดินของเกี้ยวที่ประทับของเทพผู้ตรวจตราแทนฟ้าที่ฮ่องเอี้ย (เล่าเอี้ยะกง) แล้ว มีการบอกเล่าสืบต่อกันมาว่าการปักดินในที่นี้เป็นการบอกกล่าวของเทพผ่านอาการของคนที่ยอดเกี้ยวนั้น ๆ ทำให้คนหาความรู้สึกเหมือนมีแรงกดจากคันหาให้หนักขึ้นจนคันหาปักดิน อันเป็นการสำแดงอิทธิฤทธิ์เพื่อบอกให้คนที่แบกเกี้ยวอยู่นั้นหยุดในตำแหน่งนั้นหรือมีเหตุจำเป็นที่จะต้องหยุดในที่ที่นั้น ๆ ตามคำบอกเล่าในทางความเชื่อจะให้ความหมายของการปักดินว่าหากคันหากระทบดินจะเป็นการขับไล่สิ่งอัปมงคลให้หายไป การที่เกี้ยวไปเหยียบหน้าบุคคลหรือสิ่งของก็เหมือนกับเป็นการบอกว่าท่านได้มาแล้วมาอวยพรให้ร่มเย็นเป็นสุขแล้ว นายจ่วน จันทรทรัพย์ ได้เล่าว่าเป็นการจัดสิ่งไม่ดีให้หมดไป เวลาปลายคันหากระทบพื้นเหมือนเป็นการขับไล่สิ่งที่ไม่ดีให้ถอยออกไป ส่วนใหญ่แล้วเกี้ยวพระจะปักกลางสี่แยก หรือทางสามแพร่ง

จุดสำคัญในการปักหลักเพื่อเป็นเหมือนอาณาเขตคุ้มครองของเล่าเอี้ยะกง

- การปักหลักหน้าศาลเจ้า เป็นการปักหลักเพื่อฝังถ้วยไฟและหลักไฟที่จะใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีลุยไฟบริเวณหน้าศาลเจ้า

- การห้ามพระลัทธิเต๋าส่งเป็นการปักอาณาเขต เพื่อดูแลพื้นที่แห่งนี้ อีกทั้งยังแฝงนัยยะให้ผู้ร่วมพิธีได้รำลึกถึงบรรพชนผู้สร้างประเพณีที่มาจากจีนโพ้นทะเลทั้งนี้ยังให้ชนรุ่นหลังไม่ลืมหลักคุณธรรมสำคัญของชาวจีนคือ กตัญญู

- การปักหลักหน้าถ้ำคนธรรพ์ (ปัจจุบันอยู่หลังเทศบาลตะลุมพันธ์) เป็นการปักหลักอาณาเขตเพื่อดูแลพื้นที่แห่งนี้ อีกทั้งยังแฝงนัยยะให้ผู้ร่วมพิธีได้ทราบถึงนิสัยของชาวจีนเป็นคนทีชอบน้อมถ่อมตนและมักจะให้การยอมรับนับถือเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เดิมที่มีมาก่อนตนแม้สิ่งเหล่านั้นจะไม่ใช่อะไรที่ตนนับถือมาก่อน ทำให้เรารู้ว่าคุณธรรมอีกข้อที่ไม่ควรมองข้ามคือ อ่อนน้อมถ่อมตน

- การห้ามเกี่ยวออกหาญา นาย จ่วน จันทนทรัพย์ ได้เล่าว่าในอดีตเวลามีคนไม่สบาย จะมาบนบานที่ศาลเจ้า และทางศาลเจ้าจะเอาเจ้าขึ้นเกี่ยวมัดรูปสักการะให้แน่นและออกจากศาลเจ้ามาหาญาเพื่อให้ผู้ที่มาบนบานนำไปต้ม และได้เล่าต่อว่าเคยมีครั้งหนึ่งนายจ่วน จันทนทรัพย์ได้ติดตามเกี่ยวไปหาของทำยาโดยการหาญาจะมีผู้ติดตามไปจำนวนหนึ่ง และเมื่อเกี่ยวปักที่ใด จะทำการเสี่ยงทายโดยใช้เบี้ยเสี่ยงทาย ครั้งนั้นเทพเจ้าที่ผู้้องเอี้ยได้พาเกี่ยวไปเอาทั้งรากไม้ ใบไม้ และได้ไปยังบ่อน้ำในบ้านเก่าหลังนี้ เกี่ยวพระได้ปักไม่ไปไหน เลยทอดเบี้ยเสี่ยงทายถามว่า จะให้ลงไปโนบ่อน้ำใช่หรือไม่ ผลเสี่ยงทายปรากฏว่าใช่เลยลงไปดำนำนาก่อนหินก้อนนั้นขึ้นมาเสี่ยงทาย ผลก็ออกเป็นไม่ใช่ ดำนำนาก่อนขึ้นมาอยู่หลายก้อน จนเจออันที่เสี่ยงทายแล้วใช่ จึงกลับศาลเจ้า แล้วให้ผู้ที่มาบนบานนำไปต้มน้ำ ตีมาอยู่ 3 วันก็หายจากอาการป่วย ชื่อเสียงของเทพเจ้าที่ผู้้องเอี้ย จึงไป

แพร่ไปยังจังหวัดข้างเคียง จนผู้คนต่างพากันเรียกเทพเจ้าที่ผู้้องเอี้ยว่า พระหมอสายบุรี ชาวเมืองจังหวัดนราธิวาสจึงได้มาจัดรูปขอแกะสลักไม้จำลองไปสักการะที่ศาลเจ้าโก้วเล้งจีจนถึงปัจจุบัน

- การเข้าทรงเทพเจ้า นายวัฒนาชัย ธราวัฒนากร ผู้ใหญ่ในชุมชน ได้เล่าว่า ในอดีตศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง มีการเข้าทรง ปีนบันไดมิด บริเวณลานปากน้ำ มีการใช้มัดดาบพันร่างกาย คนเข้าร่วมพิธี มีผู้ศรัทธาและผู้สนใจร่วมพิธีจำนวนมากทั้งไทยพุทธ ไทยมุสลิม ต่างก็พากันมาเที่ยวงานประเพณีที่ศาลเจ้าได้จัด

- การห้ามเจ้าลัทธิเต๋าส่ง ที่หาดวาสุกรี เป็นการปักอาณาเขตเพื่อดูแลพื้นที่แห่งนี้ และเป็นการรำลึกเส้นทางที่ชาวจีนโพ้นทะเลเคยใช้เดินทางมายังแผ่นดินไทย

- การลุยไฟ คนจีนเชื่อว่าการลุยเปลวไฟเป็นการชำระล้างสิ่งไม่ดีเมื่อใครก็ตามที่ผ่านเปลวไฟสิ่งที่ไม่ดีที่อยู่ในตัวก็จะถูกเปลวไฟเผาไป จะทำให้ชีวิตดีขึ้น

อายุของศาลเจ้า

การก่อตั้งศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียงเกิดขึ้นจากความศรัทธาของชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสายบุรีรวมไปถึงชาวเมืองข้างเคียงได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างให้เป็นศาลที่ประทับของเทพเจ้าผู้ตรวจตราแทนฟ้า ที่ผู้้องเอี้ยอายุของศาลเจ้าแห่งแรก (ท่าคลองสายบุรี) ไม่อาจระบุได้ว่าถูกสร้างขึ้นปีพุทธศักราชใด แต่มีการบันทึกของสิ่งของที่อยู๋ภายในศาลเจ้าจารึกไว้เป็นอักษรจีนดังนี้

ภาพ 1 กระถางรูปตีนบุก คือหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุด นายวิโรจน์ คณานุรักษ์ ได้เล่าว่า ชุนอนุพันธุภักดี เคยบอกว่าสมัยบรรพบุรุษได้มีการไปอัญเชิญ กระถางรูปและไฟจากเมืองจ๋วนจิ๋ว ประเทศจีน เป็น กระถางรูปที่ประดับด้วยเครื่องเคลือบ ซึ่งจากข้อมูล ทางสถาปัตยกรรม สันนิษฐานว่าถูกสร้างขึ้นสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกับพระรางค์วัดอรุณราชวราราม บนกระถางรูปมี อักษรจีนเขียนไว้ว่ามอบให้ในรัชศก เต้ากวง ปีนักษัตร มังกรทอง ตรงกับพุทธศักราช 2363

ภาพ 2 ป้ายชื่อศาลเจ้าเก่า จากการแปลตัวอักษรจีน พบว่า เป็นป้ายศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง สมัยรัชศก กวงสวู่ ที่ 32 ปีนักษัตร ม้าไฟ ป้ายศาลเจ้านี้ได้มอบให้ ศาลเจ้าไฉ่เมื่อปีพุทธศักราช 2449

ภาพ 3 กลอนคู่ศาลเจ้า จากการแกะตัวอักษรจีนพบว่า เป็นป้ายกลอนคู่ศาลเจ้า สมัยรัชศก กวงสวู่ ที่ 34 ปีนักษัตร ลิงดิน ป้ายศาลเจ้านี้เปิดเมื่อปีพุทธศักราช 2451

ภาพ 4 กระถางรูปพระปรมาภิไธยย่อ จปร กระถาง รูปพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งพระราชทานให้ในงานพระ เมรุมาศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ หัวรัชกาลที่ 5 ทรงพระราชทานเมื่อปีพุทธศักราช 2453

ภาพ 5 กระถางรูปหินสลัก จากการแกะตัวอักษรจีนพบว่า กระถางรูปหินสลักรูปกิเลนศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง สมัยรัชชกชนทั้ง ปีที่ 3 ปีนักษัตร หมูทอง พุทธศักราช 2454

ภาพ 6 ประวัติพระมาลา พระมาลาทองคำถูกสร้างขึ้นโดยวิธีการดุนทองเป็นลวดลายศิลปะแบบลายเถา มลายูผสมลวดลายจีนน้ำหนัก 1 ตาลึง 2 จี้ จากการสันนิษฐานพระมาลาใบนี้ได้ถูกสร้างขึ้นราวพุทธศักราช 2457-2458 เป็นของกำนัลจากพระยาสุริยະสุนทร บวรภักดี เจ้าเมืองสาขบุรีในขณะนั้น เนื่องด้วยเทพผู้ตรวจตราแทนฟ้าที่อุ้งเอี้ยคุมครองเมืองให้รอดพ้นจากภัยพิบัติโรคระบาด อ้างอิงจาก หนังสือ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ 30 สิงหาคม พุทธศักราช 2457 ลงตามเอกสาร อ้างอิง “ประกาศงดการใช้พระราชบัญญัติระบับโรคระบาด มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลปัตตานี” ตรงในสมัยของ เจ้าเมืองสาขบุรี “พระยาสุริยสุนทรบวรภักดี ศรีมหาอำมาตยาธิบดี วิบูลย์ขอบเขตร์ ประเทศมลายู” ไม่มีชื่อเมืองสาข แปลว่า สถานการณ์ในเมืองสาขไม่มีปัญหากรณีโรคระบาด นับแต่อดีตนั้น จวบจน ปัจจุบัน นับได้ 108 ปี ทั้งนี้ศิลปินแห่งชาติด้านแกะสลักของมาเลเซียได้อธิบายเพิ่มเติมเรื่องลวดลายบนพระมาลาเขียนันว่า ลายตรงจั่วสามเหลี่ยมพระมาลาเป็นลายมลายูเก๋าทรงหมวกจีนมีตำแหน่งเป็นขุนนางชั้นเจ้าพระยาทั้งยังคาดคะเนอายุพระมาลาใบนี้จากลวดลายว่าสร้างมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี

เชิงอรรถ

¹ ผู้เขียนประมวลข้อมูลจากผู้ใหญ่ในชุมชนที่เล่าสืบต่อกันมา